

Ο Χειμώνας έρχεται: Κίνα 2018-2019

από το Wildcat¹

Επικαιροποιημένη μετάφραση του άρθρου “China: Der Winter kommt” από το τεύχος #103 (Φεβρουάριος 2019) του γερμανικού περιοδικού **Wildcat**. Το δημοσιεύουμε ως το πρώτο μέρος μιας σειράς αναρτήσεων στο ιστολόγιό μας που προσπαθεί να αναμετρηθεί με τα γεγονότα και τις τάσεις στην Κίνα των τελευταίων ετών, για τα οποία έχουμε παραμείνει σιωπηλοί εν μέρει επειδή είμασταν απασχολημένοι με την ολοκλήρωση του **δεύτερου τεύχους** του περιοδικού μας και, εν μέρει, επειδή δεν είμασταν σίγουροι για το πώς να θέσουμε μερικά από αυτά τα ακανθώδη ζητήματα. Θεωρούμε αυτό το άρθρο ως μια εξαιρετική επισκόπηση των γεγονότων των τελευταίων ετών και, συνεπώς, ένα καλό σημείο εκκίνησης για τη δική μας ενασχόληση. Είναι το δεύτερο μέος μιας σειράς, το **πρώτο** εκ των οποίων εστιάζει στον αγώνα στην εταιρεία Jasic (με τον οποίο θα καταπιαστούμε σε μια από τις επερχόμενες αναρτήσεις μας). Ανυπομονούμε επίσης για το τρίτο μέρος, το οποίο θα διερευνήσει τις οικονομικές τάσεις σε μεγαλύτερο βάθος.

“Ο οικονομικός χειμώνας έρχεται!” Αυτό που περιστασιακά ακουγόταν από τραπεζίτες το καλοκαίρι του 2018 είναι, τώρα, διαδεδομένη κουβέντα στο φαγητό και τα σημάδια είναι παντού και πολυάριθμα: εργαζόμενοι στάλθηκαν σε διακοπές άνευ αποδοχών κατά τη Γιορτή της Άνοιξης [δηλαδή στη διάρκεια της Κινέζικης Πρωτοχρονιάς τον Ιανουάριο-Φεβρουάριο του 2019], οι πωλήσεις αυτοκινήτων κατέρευσαν την τελευταία χρονιά για πρώτη φορά σε 28 χρόνια και εξακολουθούν να μειώνονται για σχεδόν έναν χρόνο τώρα, το λιανεμπόριο αποδυναμώνεται, τα κεφάλαια συμμετοχών² αποσύρονται, οι εξαγωγές βυθίζονται, εμπορικός πόλεμος... Το κινεζικό μοντέλο ανάπτυξης των πρόσφατων δεκαετιών φτάνει στο τέλος του. “Το 2019 δεν θα είναι μια καλή χρονιά για να αγοράσει κανείς ένα διαμέρισμα ή ένα αυτοκίνητο”, λένε οι συνάδελφοί μου, “επειδή δεν μπορούμε να προβλέψουμε πώς θα αλλάξουν οι τιμές – και για πόσο καιρό ακόμα θα έχουμε τις δουλειές μας”.

Ακόμα και η πανίσχυρη Κεντρική Τράπεζα της Κίνας ήταν ανίκανη να σταματήσει την πτώση των μετοχών το 2018. Η εγχώρια αγορά, που έχει εγκωμιαστεί ως μια εναλλακτική στις εξαγωγές, αυξάνεται απογοητευτικά αργά (ή και φθίνει) και ακόμα και τα πολυδιαφημισμένα βιομηχανικά ρομπότ δεν αγοράζονται στις προσδοκούμενες ποσότητες. Επιπρόσθετα σ’ αυτά τα άσχημα οικονομικά νέα, υπάρχουν περαιτέρω σκάνδαλα τους τελευταίους μήνες στα οποία η αποτυχία των αρχών έχει χτυπήσει ιδιαίτερα τα ενδιάμεσα στρώματα. Επαναλαμβανόμενες δόσεις πλαστών εμβολίων (250.000 περιπτώσεις), φωτιές σε θέρετρα διακοπών, επαναλαμβανόμενοι βιασμοί-δολοφονίες σε ταξί Didi [η κινεζική απάντηση στην Uber], κλείσιμο δημόσιων σχολείων εξαιτίας της έλλειψης χρημάτων κλπ. Είναι ακριβώς η τρελή επιτήρηση με βίντεο, κάμερες σε δημόσιους χώρους, λεωφορεία, ακόμα και στις αίθουσες διδασκαλίας, η αναγνώριση προσώπου στην είσοδο του υπόγειου, η αναγνώριση φωνής, η υποχρεωτική παρακολούθηση των ηλεκτρικών αυτοκινήτων σε πραγματικό χρόνο κλπ. που κάνει το εμπόριο προσωπικών δεδομένων να ανθεί. Μπορείς να αγοράσεις τη γεωγραφική θέση ή τα προσωπικά δεδομένα ενός κινητού τηλεφώνου στο Διαδίκτυο για λιγότερο από ένα ευρώ. Κάθε χρόνο τα προσωπικά δεδομένα αρκετών εκατοντάδων εκατομμυρίων Κινέζων δημοσιοποιούνται στο Διαδίκτυο, συχνά προερχόμενα από δημόσιους θεσμούς και επίσημες βάσεις δεδομένων. Αυτές οι διαρροές δεδομένων τροφοδοτούν πολλές περιπτώσεις απάτης, που φτάνουν στα πρωτοσέλιδα μόνο όταν το θύμα πεθαίνει.

Και πάνω απ’ όλα αυτά, ο Xi Jinping (Σι Τζινπίνγκ) προεδρεύει ως ο πιο ισχυρός ηγέτης του κράτους από την εποχή του Ντενγκ Σιαοπίνγκ. Χρωστά την ισχύ του, επίσης, στην κατάρρευση της χρηματαγοράς το 2015 και την πτώση του Li Keqiang, ο οποίος, ως νούμερο 2, φορτώθηκε τη μεγαλύτερη ευθύνη για τη φούσκα των μετοχών. Τα μέτρα που πήρε ο Σι για την αντιμετώπιση της οικονομικής επιβράδυνσης περιλαμβάνουν το σφίξιμο της λογοκρισίας, τη συγκεντροποίηση των ΜΜΕ και του πολιτικού ελέγχου πάνω στα σχολεία, τα πανεπιστήμια και τις θρησκευτικές ενώσεις, την αύξηση της επιρροής των πυρήνων του κόμματος στις επιχειρήσεις, την συνένωση κρατικών επιχειρήσεων, μια πιο επιθετική εξωτερική πολιτική... με λίγα λόγια: την (επανα-)συγκεντροποίηση της εξουσίας στο κράτος και την οικονομία. Το σφίξιμο της λογοκρισίας δεν φέρνει μόνο άτοπα αποτελέσματα αλλά ουσιαστικά πλήττει τον ίδιο αυτόν που το εφαρμόζει. Για παράδειγμα, μια ταινία δεν μπορεί να αδειοδοτηθεί αν περιέχει βία ή ακόμα και φόνο που γίνεται σ’ ένα κτίριο της αστυνομίας ή οποιασδήποτε άλλης κρατικής υπηρεσίας. Και μια αλλαγή στην διαδικασία αδειοδότησης για

¹ Στμ. Μεταφρασμένο από εδώ: <http://chuangcn.org/2019/06/winter-is-coming>.

² Στμ. Στο πρωτότυπο: *venture capital*.

τα ηλεκτρονικά παιχνίδια προκάλεσε την κατάρρευση της μεγαλύτερης αγοράς ηλεκτρονικών παιχνιδιών στον κόσμο για σχεδόν δέκα μήνες το 2018, όταν πολλοί Κινέζοι λάτρεις των παιχνιδιών αυτών στράφηκαν σε ξένες πλατφόρμες.

Νεώτερα σε σχέση με τα γεγονότα στην Jasic³

Τέσσερις εργάτες της *Jasic*, που συνελήφθησαν επειδή προσπάθησαν να ιδρύσουν ένα εργατικό σωματείο, είναι τώρα υπό ποινική διερεύνηση και περιμένουν να δικαστούν. Πέντε από τους υποστηρικτές που συνελήφθησαν στα τέλη του Αυγούστου είναι ακόμα υπό κράτηση ή κατ' οίκον περιορισμό και δύο ακόμα αγνοούνται [δηλαδή είναι υπό κράτηση σε κάποια άγνωστη τοποθεσία]. Στις 9 και 11 Νοεμβρίου, 12 ακόμα υποστηρικτές απήχθησαν από την επαρχιακή αστυνομία του Guangdong στο Πεκίνο, τη Σανγκάη, το Guangzhou, την Shenzhen και το Wuhan.

Η πίεση σε ακτιβιστές και μαρξιστικές ή μαοϊκές φοιτητικές ομάδες επίσης αυξάνεται σε άλλα μέρη και ακούμε για περισσότερες ανακρίσεις και επιτήρηση. Μερικοί από τους απαθθέντες υποστηρικτές είναι απόφοιτοι κορυφαίων πανεπιστημίων αλλά εμπλέκονται και εργάτες και ακτιβιστές από μη κυβερνητικές εργατικές οργανώσεις.

Για να τιμήσει τα γενέθλια του Μάο στις 26 Δεκεμβρίου, μια ομάδα υποστηρικτών οργάνωσε μια μικρή διαμαρτυρία κατά των συλλήψεων στη γενέτειρα του Μάο στην Hunan. Πίστευαν ότι η εγγύτητα στον Μάο θα τους προστάτευε από τη δίωξη από την αστυνομία αλλά δεν πήρε πολύ χρόνο στις αρχές να καταφτάσουν. Σε ολόκληρη τη διάρκεια του Ιανουαρίου άλλοι ακτιβιστές, μερικοί από την Shenzhen ή το Guangdong, μερικοί από άλλες επαρχίες, ανακρίθηκαν και συνελήφθησαν. Στις 21 Ιανουαρίου, γύρω στους επτά υποστηρικτές συνελήφθησαν αφού είχαν κάνει αναρτήσεις σχετικά με το περιεχόμενο των βίντεο από αναγκαστικές ομολογίες άλλων υποστηρικτών που τους είχαν προβάλει οι αρχές ασφαλείας. Οι αρχές ασφαλείας, που βρίσκονται επίσης πίσω από τις απαγωγές των [Shen Mengyu](#) και [Yue Xin](#), φαίνεται να έχουν εξαναγκάσει διάφορους από τους συλληφθέντες σε ομολογίες στις οποίες ενοχοποιούν τους ίδιους τους εαυτούς τους με πολύ βαρύ τρόπο. Αυτοί που συνελήφθησαν την 21η Ιανουαρίου αναφέρουν ότι οι “ομολογούντες” στα βίντεο λένε ότι “χρησιμοποιούν τους εργάτες” για να ανατρέψουν το κράτος και το ΚΚΚ, ότι δουλεύουν για ξένες δυνάμεις κλπ. Υποστηρικτές, στους οποίους έδειξαν τα βίντεο των ομολογιών, λένε πως αυτή η προβολή υποτίθεται ότι θα τους έκανε να ανακαλέσουν και, φυσικά, τους απαγορεύτηκε να μιλήσουν γι' αυτά. Αλλά οι αναρτήσεις τους έβγαλαν στο φως της δημοσιότητας αυτή την τακτική της αστυνομίας. Αναμένεται ότι οι συλλήψεις θα συνεχιστούν όσο οι φοιτητές και άλλοι υποστηρικτές παραμένουν “ανήσυχοι”.

Ο Αγώνας των εργατών κατασκευών που πάσχουν από πυριτίαση

Ο θάνατος από πυριτίαση⁴ είναι ένας απάισιος θάνατος. Στην Κίνα είναι η πιο συνηθισμένη επαγγελματική ασθένεια, ένα σύμβολο της αδιάστακτης εκμετάλλευσης. Οι εργάτες που πάσχουν από πυριτίαση έχουν κυριολεκτικά χτίσει τη σύγχρονη Κίνα. Οι επίσημες αρχές έχουν αναφέρει πάνω από 200.000 περιπτώσεις. ΜΚΟ εκτιμούν ότι έχουν προβληθεί από αυτήν μέχρι και 6 εκατομμύρια άτομα. Το 2016, λιγότεροι από το 10% των εργατών με πυριτίαση είχαν μια σύμβαση εργασίας.

Οι τομείς των εξορύξεων, των κοσμημάτων και της επεξεργασίας πολύτιμων λίθων είναι αυτοί που επηρεάζονται ιδιαίτερα, όπως και η κατασκευαστική βιομηχανία (αμμοβολή, γεωτρήσεις και ανατινάξεις με εντελώς ανεπαρκή ασφάλεια στην εργασία). Με όρους περιφερειών, η κομητεία Leiyang της επαρχίας

3 Από τη σύνταξη του *Chuang*: Η λέξη “*Jasic*” αναφέρεται στον “αγώνα στην *Jasic*”, δηλαδή τις προσπάθειες αρκετών εργαζόμενων στο εργοστάσιο παραγωγής μηχανημάτων ηλεκτροσυγκόλλησης της εταιρείας *Jasic* στην Shenzhen, να δημιουργήσουν ένα συνδικάτο, την απόλυσή τους τον Ιούλιο του 2018, τις διαμαρτυρίες τους στις πύλες του εργοστασίου, τη σύλληψή τους στις 20 Ιουλίου και τις διαμαρτυρίες που ακολούθησαν στο αστυνομικό τμήμα μέχρι που οι συλληφθέντες, και καμιά 20αριά ακόμα υποστηρικτές έξω από το τμήμα, να συλληφθούν στις 27 Ιουλίου. Με την ευρύτερη έννοια, το “κίνημα της *Jasic*” αναφέρεται στην πανεθνική καμπάνια που απαιτούσε την απελευθέρωσή τους, καμπάνια που περιελάμβανε εκατοντάδες αν όχι χιλιάδες αριστεριστές, πρωτίστως μέλη των μαρξιστικών φοιτητικών ομάδων σε αρκετά επιφανή κινέζικα πανεπιστήμια, μη-κυβερνητικές εργατικές οργανώσεις, δίκτυα πρεσβύτερων Μαοϊκών και τουλάχιστον μερικούς πολιτικοποιημένους εργάτες. Θα προσπαθήσουμε να ασχοληθούμε με αυτό το σύνθετο κίνημα σε μια σειρά αναρτήσεων στο ιστολόγιο, ξεκινώντας από την επόμενη εβδομάδα. Δείτε, επίσης, το [1ο μέρος](#) της σειράς άρθρων από το περιοδικό *Wildcat*, που εστίασε στην *Jasic*, όπως και την [μετάφραση από εμάς](#) δύο πρώιμων κειμένων από το κίνημα.

4 Στμ. Στο πρωτότυπο: *silicosis*: γνωστή και ως *πνευμονοκονίαση*, επαγγελματική ασθένεια που οφείλεται στην εισπνοή, εναπόθεση και συσσώρευση σκόνης (για παράδειγμα σιλικόνης, απ' όπου και η ονομασία πυριτίαση).

Hunan έχει έναν ιδιαίτερα υψηλό αριθμό κρουσμάτων πυριτίωσης. Μέσω συγγενικών σχέσεων, πολύς κόσμος από αυτή την περιοχή είχε βρει δουλειά ως χειριστές τρυπανιών σε εργοτάξια στη Shenzhen τη δεκαετία του 1990. Η Leiyang παρείχε τον μεγαλύτερο αριθμό εργατών γεωτρήσεων. Εργάτες και από άλλες περιοχές της Hunan είχαν επίσης φτάσει εκεί και εργάζονταν με τρυπάνια. Αυτοί έκαναν τις εκτινάξεις για θεμέλια των νέων ουρανοξυστών, κάποια από τα οποία είχαν δέκα, είκοσι ή και περισσότερα ακόμα μέτρα βάθος. Στο μεταξύ, αρκετές εκατοντάδες εργατών από την Leiyang και αλλού αρρώστησαν από πυριτίαση, ενώ πολλοί άλλοι έχουν πεθάνει από τότε.

Στη δεκαετία του 1990, τα μεροκάματα στα εργοτάξια στην Σεντσέν κυμαίνονταν στα 30-100 RMB⁵ την ημέρα, και οι μισθοί για τις διατρήσεις ήταν στο πάνω όριο. Αυτό ήταν περίπου 10-30 φορές το εισόδημα στην Leiyang (ως μέτρο σύγκρισης, τα διαμερίσματα στην Σεντσέν στοιχίζουν σήμερα μεταξύ 50 και 200 χιλιάδων RMB το τετραγωνικό μέτρο).

Ο αγώνας των εργατών που πάσχουν από πυριτίαση για αποζημίωση ξεκίνησε το 2009, όταν ένας εργοδηγός από την Leiyang κατάφερε να κερδίσει στο δικαστήριο [το ισοδύναμο] περίπου 14.000 δολλαρίων από τον πρώην εργοδότη του. Ως αποτέλεσμα, 170 εργάτες από την Leiyang συνασπίστηκαν για να υποβληθούν σε ιατρικές εξετάσεις και να διεκδικήσουν αποζημίωση. Περισσότεροι από εκατό διαγνώστηκαν με πυριτίαση. Όμως, καθώς μόνοι οι 17 είχαν μια τυπική σύμβαση εργασίας και οι υπόλοιποι σύμφωνα με την πρώτη προσφορά της κυβέρνησης της Shenzhen επρόκειτο να λάβουν μόνο γύρω στα 4.500 δολλάρια, επέστρεψαν στην Shenzhen και ξεκίνησαν καθιστικές διαμαρτυρίες μπροστά στα γραφεία της κυβέρνησης. Τελικά, η κυβέρνηση συμφώνησε να πληρώσει “ανθρωπιστική” αποζημίωση (δηλαδή για τις περιπτώσεις στις οποίες δεν υπήρχε εργασιακή σύμβαση): 10.800 δολλάρια για πνευμονία πρώτου βαθμού, 15.400 για πνευμονία δευτέρου βαθμού και 20.000 δολλάρια για ασθένεια τρίτου βαθμού. Μεταξύ αυτών με σύμβαση εργασίας, ένας εργάτης με ασθένεια τρίτου βαθμού κατάφερε να επιβάλει την νομοθετημένη αποζημίωση των 46.200 δολλαρίων.

Οι εργάτες είναι καλά συνδεδεμένοι και οργανωμένοι μέσω σχέσεων από την ιδιαίτερη πατρίδα τους και επαφών μεταξύ διαφορετικών εργοταξίων. Μετά το 2009, οι διαμαρτυρίες τους προσήλκυσαν κάποια προσοχή από τα ΜΜΕ και έχουν βρει υποστήριξη από φοιτητές και άλλες ομάδες. Έτσι, τα νέα διαδόθηκαν γρήγορα μεταξύ ασθενών εργατών οικοδόμων και άλλες ομάδες, όπως οι εργάτες από το Zhangjiajie [επίσης στην επαρχία Hunan] ξεκίνησαν άμεσες δράσεις. Ογδόντα άτομα κατέλαβαν την είσοδο του Κέντρου Νοσηλείας για τις Επαγγελματικές Ασθένειες στην Shenzhen. Στο τέλος πέτυχαν αντίστοιχα αποτελέσματα με τους συναδέλφους τους από την Leiyang. Έκτοτε, πολλοί περισσότεροι εργάτες έχουν αρρωστήσει ή έχει επιδεινωθεί η κατάστασή τους. Οι εργάτες έχουν οργανώσει πολλές περισσότερες διαμαρτυρίες και έχουν πάρει συχνά μικρά ποσά αποζημίωσης μετά από μακρόχρονες αντιδικίες. Οι ασθενείς εργάτες στοχεύουν κυρίως σε αποζημίωση, καθώς έχουν εγκαταλείψει από καιρό τα εργοτάξια. Αυτός είναι ο λόγος που οι βελτιώσεις στις συνθήκες εργασιακής ασφάλειας δεν παίζουν κάποιο σημαντικό ρόλο στις διαμάχες αυτές.

Μόνο αυτοί που έχουν μια σύμβαση μπορούν να επιβάλλουν νομικά αποζημίωση, διαδικασία που συνήθως παίρνει από δύο μέχρι τεσσερισήμισι χρόνια. Στις αρχές του Νοεμβρίου του 2018, εργάτες από την Leiyang μπόρεσαν να επιβάλλουν αποζημιώσεις, αν και σε μια μεταβατική βάση, ακόμα και για εργάτες χωρίς σύμβαση. Αυτό έδειξε, λοιπόν, ότι εργάτες ακόμα και σε άτυπες θέσεις εργασίας, που δεν έχουν πρόσβαση σε νομικά μέσα, μπορούν να διεκδικήσουν για τον εαυτό τους μέσω της συλλογικής οργάνωσης. Η άμεση απεύθυνση προς την κυβέρνηση και όχι τον πρώην εργοδότη είναι πιθανόν κρίσιμη στην επιτάχυνση της αποζημίωσης. Όμως, η “ανθρωπιστική” αποζημίωση της κυβέρνησης είναι συχνά το ένα τρίτο του νόμιμου ποσού. Με τον τρόπο αυτό, η κυβέρνηση διχάζει τους εργάτες σ’ αυτούς που έχουν σύμβαση και αυτούς που δεν έχουν, αυτούς που έχουν ασφάλεια επαγγελματικού “ατυχήματος” και αυτούς που δεν έχουν⁶.

Η Φούσκα της Αγοράς Ακινήτων

Μια άλλη σχετικά μεγάλη ομάδα διαμαρτυρίας είναι ιδιοκτήτες ή αγοραστές ακινήτων που αισθάνονται ότι έχουν εξαπατηθεί σχετικά με την αξία των ακριβών ιδιοκτησιών τους. Οι απάτες είναι πολλαπλές. Αλλά μόνο

5 Στμ. RMB, συντομογραφία του *renminbi* (που κυριολεκτικά σημαίνει “το νόμισμα του λαού”), της ονομασίας του νομίσματος της ΛΔ της Κίνας. Μονάδα μέτρησης του ρενμίνμπι, και αυτό που είναι ευρύτερα γνωστό, είναι το γουάν. Έχουμε δηλαδή κάτι αντίστοιχο με τη βρετανικό νόμισμα, η ονομασία του οποίου είναι στερλίνα και μονάδα μέτρησης η λίρα.

6 *Σύνταξη του Chuang*: Εργαζόμενοι σε αρκετές μη-κυβερνητικές οργανώσεις και πλατφόρμες ΜΜΕ, που ενεπλάκησαν στην υποστήριξη του αγώνα των εργατών με πυριτίαση, εξαφανίστηκαν ή προφυλακίστηκαν τον Ιανουάριο, τον Μάρτιο και τον Μάιο. Δεν είναι ακόμα ξεκάθαρο αν οι βασικοί λόγοι για τη στοχοποίησή τους ήταν αυτές οι δράσεις τους υποστήριξης των ασθενών με πυριτίαση, οι φερόμενες σχέσεις τους με το κίνημα πάλης στην Jasic ή η συμμετοχή σε συγκεκριμένα κοινωνικά δίκτυα αριστεριστών.

όταν καταρρέουν οι τιμές εξαγριώνονται πραγματικά οι ιδιοκτήτες, όπως συνέβη στην εβδομάδα των εθνικών διακοπών στις αρχές του Οκτωβρίου του 2018 στο Guangxi, όταν ξαφνικά προσφέρθηκαν εκπτώσεις στις τιμές των διαμερισμάτων από 30 μέχρι 50%.

Στατιστικά, πάνω από το 90% των κινεζικών νοικοκυριών είναι ιδιοκτήτες. Αλλά συνήθως το διαμέρισμα, ή το μικρό σπίτι που κατέχουν, δεν είναι κοντά στον τόπο που μπορούν να βρουν δουλειά. Νέοι καθώς και εργάτες που έχουν μεταναστεύσει εσωτερικά, όλοι νοικιάζουν βασικά σε φτηνές γειτονιές ή κοιτώνες. Οι τιμές της στέγασης είναι απίστευτα υψηλές: συχνά η τιμή ενός μέσου διαμερίσματος για μια οικογένεια είναι 20 με 70 φορές το ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα. Αλλά, επειδή ουσιαστικά δεν υπάρχει καμμία νομική προστασία για τους ενοίκους, ακόμα κι αυτοί που μπορούν να την χρηματοδοτήσουν εξακολουθούν να προσπαθούν να αγοράσουν ένα διαμέρισμα. Οι σχέσεις ιδιοκτήτη-ενοικιαστή δεν υπόκεινται σε καμμία σχεδόν ρύθμιση. Αν υπάρχουν συμβόλαια, αυτά περιορίζονται στον έναν χρόνο και προστατεύουν μόνο τον ιδιοκτήτη. Η παρακολούθηση του σχολείου είναι συνδεδεμένη με την άδεια διαμονής, την λεγόμενη *hukou*, και συχνά στην ιδιόκτητη κατοικία. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις δίνει ένα νοικιασμένο διαμέρισμα σε κάποιον το δικαίωμα να εγγραφεί στο δημόσιο σχολείο της γειτονιάς. Δεν είναι, λοιπόν, από καμμία άποψη ελκυστικό, για τους εργάτες από εσωτερική μετανάστευση, να μεγαλώσουν τα παιδιά τους σε νοικιασμένο σπίτι. Τη στιγμή που αρχίζει το νηπιαγωγείο ή το δημοτικό, θα πρέπει σχεδόν πάντα να μετακομίσουν στη γενέτειρά τους για να ζήσουν με τους παπούδες και τις γιαγιάδες. Στην Shenzhen, για παράδειγμα, τα παιδιά χωρίζονται σε έξι κατηγορίες, ανάλογα με το αν οι γονείς τους έχουν ιδιόκτητη κατοικία στη σχολική περιφέρεια, αν έχουν τοπικό *hukou*, κλπ.

Στα πρόσφατα χρόνια τα ενοίκια έχουν επίσης ανέβει και οι συνέπειες της κερδοσκοπίας με τα ακίνητα έχει περάσει, χωρίς κανένα φίλτρο, ακέραια στους ενοικιαστές. Ένα καινούριο φαινόμενο στις πολύ μεγάλες πόλεις είναι τα διαμερίσματα “στούντιο” (δηλαδή διαμερίσματα με μια μικρή κουζίνα, καθιστικό και υπνοδωμάτιο σε έναν ενιαίο χώρο) σε πολυτελή συγκροτήματα κατοικιών, ιδιαίτερα για νεαρούς ενοίκους με καλές δουλειές (“λευκά κολλάρα”). Παρά το μικροσκοπικό μέγεθος αυτών των διαμερισμάτων, που με το ζόρι ξεπερνά τα 10 τμ., τα ενοικιά τους, που αρχίζει από τα 1300 RMB, είναι πολύ δύσκολο να μπορεί να το διαθέσει ένας εργάτης, για τους οποίους απομένουν μόνο τα στενά, σκοτεινά και γεμάτα υγρασία διαμερίσματα σε χωρίς ρυθμίσεις “αστικά χωριά” (δηλαδή τετράγωνα σαν παραγκουπόλεις, με μίζερους υποδομές και στενά σοκάκια τα οποία με δυσκολία βλέπει το φως της ημέρας).

Για να επεκτείνει αυτή την κατώτερη αγορά ενοικίων, η πόλη της Shenzhen ανέθεσε στην Vanke, μια από τις μεγαλύτερες εταιρείες ανάπτυξης ακινήτων στη χώρα, να “εξευγενίσει” γύρω στα 200 τέτοια χωριά σε πόλεις. Είτε χρησιμοποιώντας σαν πρόσημα μια πυρκαγιά, όπως συνέβη στο [Πεκίνο τον Νοέμβριο του 2017](#), είτε αγοράζοντας η ίδια απευθείας διαμερίσματα, μέσω της κοινότητας ενός τέτοιου χωριού, και αναγκάζοντας σε έξωση τους ενοίκους μέσα σε λίγες μέρες, η Vanke βάφει με καινούρια χρώματα τους τοίχους και ανακαινίζει τα έπιπλα νοικιάζοντας στη συνέχεια το διαμέρισμα στη διπλάσια ή και τριπλάσια τιμή από την προηγούμενη. Η Foxconn έχει μειώσει τον αριθμό των κοιτώνων της στην Shenzhen εδώ και χρόνια και ενώ οι εργάτες μπορούσαν ακόμα να βρουν ένα μικρό, πολύ στοιχειώδες διαμέρισμα με ένα δωμάτιο και χωρίς κλιματιστικό για 600-700 RMB [τον μήνα] το 2017, η Vanke προσφέρει τώρα σχεδόν το ίδιο διαμέρισμα (τώρα με κλιματιστικό) για σχεδόν 2.000 RMB.

Οι ακατοίκητοι ουρανοξύστες είναι ευρέως γνωστοί μάρτυρες της “ανάπτυξης ακινήτων” που παραβλέπει τις ανάγκες των πολλών, με το ποσοστό των ξενοικιαστων χώρων να εκτιμάται στο 22 με 24% σε εθνικό επίπεδο. Για να εμποδίσουν το πολύ πρόωρο “σκάσιμο” της φούσκας της αγοράς ακινήτων, όλες οι μεγάλες πόλεις έχουν εισαγάγει τα πρόσφατα χρόνια ρυθμίσεις για την αγορά στέγης και δανεισμού, συγκρατώντας τις αυξήσεις των τιμών στις υψηλότερες βαθμίδες. Έτσι τα σημεία έντονης αύξησης των τιμών για στέγαση “μετακόμισαν” στις μικρότερες πόλεις της 3ης και 4ης βαθμίδας. Η Country Garden, άλλη μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες ανάπτυξης ακινήτων στην Κίνα, είχε περισσότερα από 12 μοιραία ατυχήματα στα εργοτάξιά της μόνο μέσα στο φθινόπωρο του 2018, σε έναν βαθμό εξαιτίας του εξωφρενικού ρυθμού της δουλειάς.

Αναλυτές προβλέπουν την κατάρρευση της αγοράς ακινήτων στις χαμηλότερης διαβάθμισης πόλεις μέχρι τα μέσα του 2019, και όπως φαίνεται γίνεται μια προσπάθεια να ξεπουληθεί όλη η γη που αγοράστηκε όσο το δυνατόν πιο γρήγορα. Οι τιμές στους πλειστηριασμούς ακινήτων σε αρκετές μεγάλες πόλεις έπεσαν τον προηγούμενο χρόνο μέχρι και 20%, οξύνοντας ακόμα περισσότερο τις οικονομικές δυσκολίες των τοπικών κυβερνήσεων. Οι τιμές ακινήτων στο Χονγκ Κονγκ είναι επίσης τελματωμένες. Αυτός είναι ο λόγος που εγκαινιάζονται καινούρια κυβερνητικά προγράμματα οικοδόμησης ώστε να αντικατασταθούν τα παλιά σπίτια με καινούρια, με 15 εκατομμύρια σπίτια να αναμένεται να χτιστούν μέσα στα λίγα επόμενα χρόνια. Έχει επίσης διευκολυνθεί και πάλι η παροχή πίστωσης για την αγορά στέγης.

Η φύσκα των ακινήτων έχει διογκώσει την κινεζική οικονομία και πολλοί ιδιοκτήτες σπιτιών είναι πλούσιοι στα χαρτιά. Αλλά οι μικροϊδιοκτήτες που έχουν ένα, δύο ή τρία διαμερίσματα δεν μπορούν να διαθέσουν ελεύθερα αυτά τα περιουσιακά στοιχεία και να τα πουλήσουν έναντι χρημάτων ή μετοχών επειδή δεν υπάρχουν άλλες σχετικά ασφαλείς επενδυτικές ευκαιρίες. Όσο οι τιμές είναι υψηλές, οι ιδιοκτήτες παραμένουν αφοσιωμένοι στο είδος της σταθερής τάξης που μόνο το ΚΚΚ μπορεί να προσφέρει. Αλλά αυτή η εξάρτηση αναπτύσσεται και στις δύο κατευθύνσεις. Με δεδομένες τις τιμές και το ποσοστό διαθεσιμότητας των ακινήτων, η αγορά πολύ δύσκολα μπορεί να αναπτυχθεί αλλά αν καταρρεύσει όλη η αξία θα χαθεί ξαφνικά και θα υπάρξει μεγάλη δυσaréσκεια. Σε μια τέτοια κατάσταση, η συγκέντρωση της εξουσίας στον Σι Τζιπίνγκ περιλαμβάνει μια προσωπολατρεία. Η μοναδική του θέση και η στήριξη της ιδεολογίας του στο σύνταγμα θα μπορούσε να είναι ένα τεράστιο ρίσκο για το Κόμμα. Γιατί, σε ποιον άλλον θα μπορούσαν να ρίξουν το φταίξιμο;

Η Κατάσταση των Φοιτητών

Οι φοιτητές έπαιξαν έναν σημαντικό ρόλο ως υποστηρικτές των εργατών της Jasic. Για φιλόδοξους και μορφωμένους νέους ανθρώπους, μια πολιτική καριέρα είναι τόσο μπλοκαρισμένη όσο η προοπτική οικονομικής επιτυχίας γίνεται όλο και μικρότερη και όσο το πεδίο του πολιτισμού, που χρησιμεύει σαν διέξοδος σε τέτοιες περιπτώσεις, είναι αυστηρά λογοκριμένο υπό τον Σι. Μόνο στον βαθμό που παραμένουν απολίτικες, κάποιες καλλιτεχνικές σκηνές μπορούν να απολαμβάνουν μια συγκεκριμένη ελευθερία. Αλλά την ίδια στιγμή, οι ανταλλαγές με χώρες στο εξωτερικό συνεχίζουν να αυξάνονται. Ο τουρισμός και, ιδιαίτερα, το μισό εκατομμύριο φοιτητών που πάνε στο εξωτερικό κάθε χρόνο, δεν εγγυώνται πολιτισμική απομόνωση. Έτσι το κόμμα εστιάζει στην αλληλοπαρακολούθηση των φοιτητών στο εξωτερικό. Αν μια φοιτήτρια εκφραστεί στο εξωτερικό με έντονα μη-πατριωτικό τρόπο, τα ΜΜΕ θα ξεκινήσουν μια δικτυακή αντιπαράθεση για τον πατριωτισμό. Επίσης, στο εσωτερικό, η επιτήρηση στα πανεπιστήμια έχει αυξηθεί. Όποιος θέλει να σπουδάσει για ένα Μάστερ πρέπει να παρακολουθήσει υποχρεωτικά μαθήματα κομματικής ιδεολογίας. Από καιρό σε καιρό ακούγεται ότι κάποιοι φοιτητές πρόκειται να υποβληθούν σε πολιτικά τεστ ή ότι κάποιοι άλλοι δυσφημούν τις διαλέξεις αυτές.

Σε σύγκριση με τους λιγότερο μορφωμένους εργατές, η κατάσταση στην αγορά εργασίας είναι πολύ καλύτερη για τους αποφοίτους των πανεπιστημίων αλλά απέχει επίσης πολύ από το να είναι εύκολη. Η στέγαση είναι, συνήθως, επίσης πάνω από τις δυνατότητές τους με συνέπεια πολλοί να ζουν σε αστικά χωριά ή, εφόσον το δικαιούνται, σε αστική στέγαση, διαφορετικά θα πρέπει να μετακινούνται δύο με τέσσερις ώρες κάθε μέρα. Ο αριθμός των αποφοίτων από τα πανεπιστήμια και τα τεχνικά κολλέγια συνεχίζει να αυξάνεται. Μετά την αποφοίτηση, πολλοί απασχολούνται αρχικά ως εκπαιδευόμενοι (αμοιβόμενοι ή συχνά χωρίς αμοιβή) και μετά την είσοδό τους στην αγορά εργασίας αλλάζουν συχνά δουλειές και βιομηχανία. Ακόμα και για τους προγραμματιστές εφαρμόζεται μια αντίστοιχη πολιτική προσωπικού με αυτήν που εφαρμόζεται στα εργοστάσια με χαμηλότερες αμοιβές: ξεκινούν με 4500-5000 RMB [τον μήνα] και μετά από δύο ή τρία χρόνια κάνουν αιτήσεις για δουλειές που πληρώνονται ελάχιστα περισσότερο. Μόνο μετά από αρκετά χρόνια εργασίας σε εταιρείες ή εκπαιδευτικά ιδρύματα αυξάνονται οι μισθοί, για παράδειγμα, οι δάσκαλοι του δημοτικού στο Guangzhou μπορεί να φθάσουν να πληρώνονται 12000 με 15000 RMB τον μήνα. Θα πρέπει να περιμένουμε να δούμε σε ποιον βαθμό θα είναι ακόμα δυνατή, στη διάρκεια του “οικονομικού χειμώνα”, η αύξηση του μισθού κάποιου μέσα από την αλλαγή δουλειάς.

Εκπαίδευση και Παιδιά

Μετά τα πανάκριβα νηπιαγωγεία, που μπορούν να καταβροχθίσουν τον μισό μισθό ενός γιατρού για κάθε παιδί, αυτό που υπάρχει είναι φτηνά δημόσια δημοτικά σχολεία· αλλά οι φιλόδοξοι γονείς, που θέλουν ένα καλό μέρος για να σπουδάσουν τα παιδιά τους, τα πηγαίνουν από την ηλικία των δύο ή τριών ετών στην ιδιωτική εκπαίδευση και σε ιδιωτικά φροντιστήρια. Αυτή η αγορά είναι υπερβολικά διογκωμένη, με μια αξία που αποτιμάται γύρω στα 90 δις δολάρια. Μια ώρα φροντιστηρίου στο κέντρο της Shenzhen, για παράδειγμα, κοστίζει άνετα 90 δολάρια. Σχετικά φθηνότερα, με 25 δολάρια την ώρα, μπορείς να αφήσεις το παιδί σου - από τριών έως επτά χρονών - για μια ώρα σε ένα σχολείο Lego, όπου φοιτητές των πολυτεχνικών σχολών παίζουν μαζί τους, σε μικρές ομάδες, Lego. Αν θέλεις, μπορείς κι εσύ να παίξεις Lego με έναν ξένο στα Αγγλικά. Το σχολείο πληρώνει τους δασκάλους το 10 με 25% της ωριαίας χρεώσης. Τέτοια ιδρύματα πραγματικά ανθίζουν έστω και αν είναι ακατανόητο γιατί τόσοσ κόσμος θυσιάζει τόσα πολλά λεφτά και χρόνο κολλημένος στην κυκλοφορία της πόλης, όταν θα μπορούσε απλά να παίζει Lego με τα παιδιά του στο σπίτι.

Η πίεση για μάθηση και επιδόσεις συνεχίζει να αυξάνεται σ' ολόκληρο το γυμνάσιο, όπου πολλοί μαθητές έχουν δεν έχουν σχολείο μόνο μια μέρα κάθε δύο εβδομάδες, και μπορούν να μετρήσουν στα δάχτυλα των

χειρών τους τις ώρες ελεύθερου χρόνου που έχουν στη διάθεσή τους κάθε βδομάδα. Η μυωπία αυξάνεται εκθετικά μεταξύ των μαθητών επειδή ακριβώς περνάνε πολύ λίγες ώρες εκτός σπιτιού. Η πίεση για υψηλές αποδόσεις βαρύνει επίσης πολλές μητέρες αφού αυτές καθίστανται, ως επί το πλείστον, υπεύθυνες για την εκπαίδευση, τη φροντίδα και την συναισθηματική υποστήριξη των παιδιών τους.

Αυτές οι ανησυχίες ανταγωνισμού μεταξύ των φιλόδοξων μεσαίων στρωμάτων είναι σε αντίθεση με τις φτωχές περιοχές, στις οποίες ο αριθμός των μαθητών μιας μέσης σχολικής τάξης ξεπερνά τους 65. Η κομητεία *Leiyang*, όπου πολλοί από τους εργάτες στις κατασκευές πάσχουν από πυριτίωση, είναι μια τέτοια περιοχή. Η τοπική οικονομία εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από την εξόρυξη λιγνίτη, οπότε, μετά την πτώση στην εξόρυξή του, η τοπική κυβέρνηση υποφέρει από έλλειψη εσόδων. Για να μειωθεί το κόστος των δημοσίων σχολείων τα πιο πρόσφατα μέτρα λιτότητας απαιτούν τα παιδιά να παρακολουθούν ιδιωτικά σχολεία από την 7η τάξη και μετά. Εξαιτίας των υψηλών διδάκτρων, των μεγάλων αποστάσεων, της άθλιας ποιότητας της διδασκαλίας και της υποψίας για μόλυνση από αμίαντο στα σχολικά κτίρια, περισσότεροι από χίλιοι γονείς **διαμαρτυρήθηκαν** μπροστά στο κτίριο της τοπικής κυβέρνησης της κομητείας. Περισσότεροι από 50 συνελήφθησαν.

Το σχολικό εκπαιδευτικό σύστημα υπηρετεί πρωτίστως την αναπαραγωγή των κοινωνικών τάξεων και στρωμάτων. Η επιτυχία αυτού του εκπαιδευτικού συστήματος στην διασφάλιση των μορφωμένων ελίτ έχει γίνει, όμως, η ίδια η κρίση του, καθώς υποβάλλει σχεδόν τα πάντα στον σκοπό της δικαιολόγησης της αναπαραγωγής της κοινωνικής ανισότητας, των φτωχών μισθών και του κοινωνικού αποκλεισμού μέσα από την ανισότητα στη γνώση, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό. Δεν είναι λοιπόν να απορεί κανείς γιατί, παρά το τέλος της πολιτικής του “ενός παιδιού”, και τη μαζική κοινωνική και πολιτισμική πίεση, ο ρυθμός γεννήσεων παραμένει χαμηλός. Δημόσιες συζητήσεις ήδη βολιδοσκοπούν πώς θα έπρεπε να αντιδράσει ο κόσμος στην εισαγωγή ποινών για τη μη-τεκνοποίηση. Όμως, οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, που ευθύνονται για τον χαμηλό ρυθμό γεννήσεων, παραμένουν αμετάβλητες.

Παραδοσιακά, η κοινωνική πειθαρχία στην Κίνα οργανώνεται ουσιαστικά μέσω των οικογενειακών σχέσεων και των δεσμών στη γειτονιά. Όμως, δεκαετίες εσωτερικής μετανάστευσης για εργασία και αστικοποίηση, έχουν αποδυναμώσει τον ρόλο των κοινοτήτων στα χωριά και παρ’ όλο που η εξουσία των γονιών πάνω στις αποφάσεις των παιδιών τους παραμένει κραυγαλέα σε σχέση με τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, για παράδειγμα, οι επιδεινούμενες οικονομικές προοπτικές για την πετυχημένη συνέχιση της οικογένειας ανοίγουν, αναπόφευκτα, νέες προοπτικές για πολλούς νέους ανθρώπους (μια έκφραση αυτής της κατάστασης είναι επίσης η αποτυχία των αρχών να αποτρέψουν τη συμμετοχή των υποστηρικτών στο κίνημα της βιομηχανίας *Jasic* μέσω του εκβιασμού των γονιών τους). Οι νέοι συζητούν, για παράδειγμα, κάτω από την επικεφαλίδα της “μείωσης της κατανάλωσης” και της “κουλτούρας *Sang*” (που προέρχεται από την Ιαπωνία), μια απόρριψη του καριερισμού και του καταναλωτισμού. Στην κυβέρνηση δεν αρέσει κάτι τέτοιο. Λέξεις-κλειδιά όπως “μείωση της κατανάλωσης” είναι λογοκριμένες και οι νέοι ενθαρρύνονται επίσημα να επιδεικνύουν μεγαλύτερες φιλοδοξίες επειδή η τελματωμένη κατανάλωση θεωρείται μια απειλή για την κοινωνική τάξη.

Οικονομική Αναδιάρθρωση

Όταν η Κίνα εισχώρησε στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (*ΠΟΕ, WTO*) το 2000, το ΑΕΠ ήταν της χώρας ήταν περίπου 1,2 τρισεκατομμύρια δολάρια. Σήμερα ανέρχεται στα 13,5 τρις. Με όρους αγοραστικής δύναμης, η κινεζική αγορά είναι τώρα μεγαλύτερη από αυτήν της ΕΕ αλλά αυτό παραβλέπει την ποιότητα των προϊόντων και την πραγματική χρησιμότητα των (εν μέρει άδειων) κτιρίων και υποδομών. Με υπολογισμούς σε δολάρια ΗΠΑ, η Κίνα αντιπροσωπεύει λιγότερο από το 9% της παγκόσμιας παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών το 2017. Και, παρά τη ραγδαία αύξηση των μισθών τις πρόσφατες δεκαετίες, το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι μόνο το 45% του μέσου παγκόσμιου αντίστοιχου και μόλις το 15% σε σύγκριση με αυτό στις ΗΠΑ. Έξω από τις μείζονες μητροπόλεις, η Κίνα είναι ακόμα μια “φτωχή” χώρα.

Το 2018, οι πωλήσεις αυτοκινήτων μειώθηκαν κατά 5,8%. Το ποσοστό αξιοποίησης των εργοστασίων αυτοκινήτων ήταν μόνο 70%. Σύμφωνα με τους επίσημους αριθμούς, το ΑΕΠ αυξήθηκε μόνο κατά 6,6%, “το χαμηλότερο ποσοστό σε 28 χρόνια”, παρ’ όλο που το ποσοστό αυτό δύσκολα μπορεί να συγκριθεί το ποσοστό άλλων χωρών – όχι μόνο επειδή δεν αφαιρούνται οι κακές επενδύσεις και οι αποσβέσεις, αλλά και επειδή, όπως **ισχυρίζεται** ο Michael Pettis, το κινεζικό ΑΕΠ μετρά μόνο τις εισροές, και όχι και τις εκροές, όπως αλλού.

Τα τελευταία χρόνια, η οικονομία εναλλάσσεται μεταξύ χαλάρωσης της πίστωσης και ενέσεων χρήματος ως απάντηση στις οικονομικές υφέσεις και στη ρύθμιση των κινδύνων των διογκωμένων κακών δανείων. Τώρα εφαρμόζονται και πάλι ενέσεις χρήματος, περικοπές φόρων και μειώσεις στις καταθέσεις ιδίων κεφαλαίων

στις τράπεζες. Το αφορολόγητο αυξήθηκε στα 5.000 RMB και ο φόρος εισοδήματος μειώθηκε σχεδόν στο μισό για μεγάλα τμήματα της αστικής μεσαίας τάξης. Από τον Δεκέμβριο μέχρι το τέλος Ιανουαρίου, η Εθνική Επιτροπή Μεταρρύθμισης και Ανάπτυξης ενέκρινε νέα πρότζεκτ υποδομών, ιδιαίτερα σε κατασκευές δρόμων και σιδηροδρόμων, αξίας άνω των 160 δις δολλαρίων. Ανακοινώθηκαν επίσης νέες επιδοτήσεις για αυτοκίνητα, υποδομές για κινητά 5G και τηλεοράσεις [ανάλυσης] 4K. Βασικά, όλα τα μέτρα είναι αντιδράσεις στα λάθη και τους περιορισμούς προηγούμενων μέτρων και υποδεικνύουν ήδη τα επόμενα προβλήματα, όπως το βάρος του αυξανόμενου χρέους και το υψηλό εξωτερικό χρέος κινεζικών επιχειρήσεων. Τα δύο μεγαλύτερα σχέδια οικονομικής πολιτικής είναι τα “*Made in China 2025*” και η “*Πρωτοβουλία της Ζώνης και του Δρόμου*” [Belt and Road Initiative] (γνωστή επίσης και ως ο *Νέος Δρόμος του Μεταξιού*).

“Made in China 2025”

Σκοπός αυτού του Σχεδίου είναι να αλλάξει την παλιά οικονομική πολιτική της οποίας τυπικά παραδείγματα είναι η χαμηλόμισθη μαζική κατανάλωση και οι συμπράξεις με επιχειρήσεις κρατικής ιδιοκτησίας. Οι συμπράξεις στην αυτοκινητοβιομηχανία έχουν γεμίσει τους χαρτοφύλακες των Κινέζων συνεταιίρων με ρευστό αλλά, εν τέλει, απέτυχαν να δημιουργήσουν πετυχημένες εξαγωγικές κινεζικές φίρμες. Η καινούρια οικονομική πολιτική του Σι στηρίζεται, τώρα, σε έναν συνδυασμό τεχνολογίας της πληροφορίας και χαμηλών μισθών καθώς και σε εθνικούς “πρωταθλητές” από τον ιδιωτικό τομέα, πρωτίστως τις Huawei, Tencent, Alibaba και BYD. Το πρόγραμμα στοχεύει να δώσει ώθηση στην χρηματοδότηση της έρευνας και της βιομηχανίας σε δέκα περιοχές: γεωργικά μηχανήματα (για την εκμηχάνιση της εγχώριας γεωργίας), την ναυπηγία, την ηλεκτροκίνηση, την πληροφορική (IT), την ρομποτική, τους σταθμούς παραγωγής ενέργειας, την αεροδιαστημική, τα υλικά, τους σιδηροδρόμους και την βιοϊατρική. Ο στόχος είναι να κερδηθούν σημαντικά τμήματα της παγκόσμιας αγοράς σε αρκετές περιοχές και η άνοδος των μισθών να αντιμετωπιστεί μέσω της αυτοματοποίησης.

Από την άλλη πλευρά, οι Κινέζοι κατασκευαστές μηχανικού εξοπλισμού αυξάνουν ήδη με επιτυχία το μερίδιό τους από τα χαμηλότερα σε μεσαία επίπεδα, με όρους τιμών και βελτίωσης της ποιότητας και της φήμης τους. Μένει να δούμε λοιπόν αν οι Γερμανοί κατασκευαστές μηχανημάτων και αυτοκινήτων θα πετύχουν να “ξεφύγουν” προς τα μπροστά με την πρωτοβουλία *Industry 4.0* ή όχι. Η Huawei ουσιαστικά αντιγράφει το μοντέλο των κάτεργων της Apple με τη μόνη διαφορά ότι τα κέρδη παραμένουν στην Κίνα, ενώ η Alibaba διαδίδει την μικρής κλίμακας βιομηχανία (που μερικές φορές περιγράφεται ως “οικιακή βιομηχανία”⁷) συμπεριλαμβανομένης της παιδικής εργασίας, με πρόσβαση στο Διαδίκτυο στα “χωριά *Taobao*”⁸. Και η Tencent, με το μονοπώλιό της στην επικοινωνία μέσω chat και τις χρηματικές συναλλαγές μέσω κινητού, υποτίθεται ότι διενεργεί μια γιγαντιαία βιομηχανική κατασκοπεία στην πατρίδα της. Οι Alibaba και Tencent λειτουργούν επίσης και ως τεράστιες τράπεζες. Χάρη στις πληρωμές μέσω κινητών, που αυτή τη στιγμή ανέρχονται στο 1 τρισεκατομμύριο δολάρια τον μήνα, οι δυο εταιρείες αντλούν ένα μεγάλο μέρος των κερδών τους από επενδύσεις, χρησιμοποιώντας τις τεράστιες ποσότητες προσωπικών δεδομένων των χρηστών ως πλεονέκτημα στον ανταγωνισμό. Ενώ, λοιπόν, μερικοί εθνικοί πρωταθλητές μπορούν να βελτιώσουν τη θέση τους στην εγχώρια αγορά, οι επενδύσεις στην αυτοματοποίηση και την αύξηση της παραγωγικότητας είναι συνολικά λίγες. Οι ιδιωτικές εταιρείες επενδύουν σημαντικά λιγότερο από της εταιρείες κρατικής ιδιοκτησίας.

Η προώθηση των ηλεκτρικών αυτοκινήτων και μπαταριών είναι μια προσπάθεια αύξησης της παραγωγής στην παγκόσμια αυτοκινητοβιομηχανία. Μέχρι το 2020, πάνω από το 60% της παγκόσμιας παραγωγής μπαταριών θα γίνεται στην Κίνα. Τα ηλεκτρικά αυτοκίνητα εξαιρούνται από τις κυκλοφοριακές απαγορεύσεις και πολλά λεωφορεία στις μεγαλύτερες πόλεις είναι ήδη ηλεκτροκινούμενα. Αλλά τα προγράμματα επιδοτήσεων των κατασκευαστών ηλεκτρικών αυτοκινήτων είναι χαοτικά και μόνο μια χούφτα από τους σχεδόν 500 κατασκευαστές ηλεκτρικών αυτοκινήτων είναι πιθανόν να επιβιώσουν. Το ίδιο

7 Στμ. Στο πρωτότυπο: *cottage industries*. Μια “οικιακή βιομηχανία” είναι μια μικρής κλίμακας, αποκεντρωμένη επιχείρηση μεταποίησης που λειτουργεί συχνά στο σπίτι και όχι σε μια ειδικά χτισμένη γι’ αυτό εγκατάσταση. Οι βιομηχανίες αυτές καθορίζονται από το ποσό της επένδυσης που απαιτείται για την έναρξη λειτουργίας τους καθώς και από τον αριθμό των ατόμων που απασχολούν. Συχνά εστιάζουν στην παραγωγή προϊόντων υψηλής έντασης-εργασίας αλλά αντιμετωπίζουν ένα σημαντικό μειονέκτημα όταν έχουν να ανταγωνιστούν εργοστασιακούς κατασκευαστές προϊόντων μαζικής παραγωγής.

8 Στμ. Τα *χωριά Taobao* είναι “κόμβοι” ηλεκτρονικού εμπορίου στην επαρχία που χρησιμοποιούν τις εφοδιαστικές αλυσίδες, τις υπηρεσίες και την εκπαίδευση της εταιρείας Alibaba ώστε να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή αγροτών σε διαδικτυακές πωλήσεις αγροτικών προϊόντων και τοπικών σπεσιαλιτέ. Για να θεωρήσει ως υποψήφιο ένα χωριό γι’ αυτό, η Alibaba απαιτεί μια συνολική αξία ετήσιων συναλλαγών ηλεκτρονικού εμπορίου πάνω από 10 εκατομμύρια γουάν (περίπου 1,5 εκατομμύριο δολάρια) και περισσότερα από 100 διαδικτυακά καταστήματα εγκατεστημένα στο χωριό.

ισχύει και για τις πάνω από 100 εταιρείες ρομποτικής. Η πρόσφατη βουτιά στις πωλήσεις αυτοκινήτων έχει πλήξει ιδιαίτερα τους Κινέζους και Αμερικάνους κατασκευαστές με τις μόνες πωλήσεις που συνεχίζουν να αυξάνονται να είναι αυτές των ηλεκτρικών αυτοκινήτων – αν και με επιβραδυνόμενο ρυθμό.

Η αυτοματοποίηση επηρεάζει ιδιαίτερα τους εργάτες σε μικρού και μεσαίου μεγέθους εταιρείες. Στην Dongguan, στο δέλτα του ποταμού Pearl, το 60 με 85% των εργατών σε διάφορες εταιρείες έγιναν περιττοί μετά την εισαγωγή των κρατικά επιδοτούμενων ρομπότ. Το σχέδιο “Made in China 2025” δεν προνοεί για την επανεκπαίδευση ή τη βελτίωση των δεξιοτήτων των εργατών. Αφότου εργάτες από εσωτερική μετανάστευση (μερικοί από τους οποίους δούλευαν επί δεκαετίες) έγιναν περιττοί, προσλήφθηκαν νεαροί απόφοιτοι πανεπιστημίων με πτυχία μηχανικών για να επιβλέπουν τα μηχανήματα. Οι απολυμένοι εργάτες, από άλλες επαρχίες, απλά διώχτηκαν. Η επίθεση λοιπόν στο υπάρχον εργατικό δυναμικό εκδηλώθηκε με τον πιο διαλυτικό τρόπο. Η αναλογία των εργαζόμενων στη βιομηχανία είναι φθίνουσα. Ο τομέας των υπηρεσιών αυξάνεται, ιδιαίτερα στις βιομηχανίες “πλατφόρμας”, όπως οι υπηρεσίες διανομής φαγητού και δεμάτων. Σύμφωνα με τα επίσημα νούμερα 70 εκατομμύρια άτομα απασχολήθηκαν στην οικονομία “πλατφόρμας” τον τελευταίο χρόνο, όπου τεράστια ποσά εξακολουθούν να ξοδεύονται σωρηδόν για μάρκετινγκ, ενοικιαζόμενα δίκυκλα και κατάκτηση μεριδίου στην αγορά.

Ο Νέος Δρόμος του Μεταξιού

Η Πρωτοβουλία της Ζώνης και του Δρόμου [Belt and Road Initiative] ή Νέος Δρόμος του Μεταξιού, υιοθετήθηκε στο Συνέδριο του ΚΚΚ το 2013. Περιλαμβάνει, τώρα, πάνω από 120 χώρες και μια προγραμματισμένη πιστωτική γραμμή άνω του ενός τρισεκατομμυρίου δολλαρίων. Αυτά όμως δεν είναι ιδιαίτερα πολλά χρήματα, με δεδομένο ότι οι φιλόδοξοι στόχοι του σχεδίου θα απαιτούσαν επενδύσεις αρκετών τρισεκατομμυρίων δολλαρίων⁹.

Η εστίαση δίνεται στην επίγεια διαδρομή προς την Ευρώπη, το Πακιστάν, τον Ινδικό Ωκεανό, την Ανατολική Αφρική και την Νοτιοανατολική Ασία. Περισσότερα από 600 φορτηγά τρένα τον χρόνο από την Κίνα προς την Ευρώπη, με τερματικό σταθμό στο Duisburg, είναι εδώ και καιρό μέρος της καθημερινής ρουτίνας του Δρόμου του Μεταξιού. Τα τρένα είχαν σχεδιαστεί αρχικά από την Foxconn για να μειώσουν του χρόνους παράδοσης από τους δυο μήνες στις δυο βδομάδες.

Πέρα από τον καθορισμό εναλλακτικών διαδρομών μεταφορών, ιδιαίτερα ως εναλλακτικής του Πορθμού της Μαλάκκα¹⁰, ο Νέος Δρόμος του Μεταξιού έχει επίσης να κάνει με την στρατιωτική φύλαξη των εμπορικών διαδρομών προς την Αφρική (συμπεριλαμβανομένης της κινεζικής στρατιωτικής βάσης στο Τζιμπουτί) και τη δημιουργία νέων αγορών για εξαγωγές – και είναι εξίσου σημαντικός για το “ξεφόρτωμα” της υπερπαραγωγής των εταιρειών κρατικής ιδιοκτησίας, οι οποίες παίρνουν πάνω από το 80% των συμβολαίων.

Το μεγαλύτερο μέρος των δανείων παρέχονται από κινεζικές κρατικές τράπεζες, την *China Development Bank*, την καθοδηγούμενη από την Κίνα *Asian Infrastructure and Investment Bank* και το Ταμείο *Silk Road Fund*. Χώρες στις οποίες χτίζονται πρότζεκτ υποδομών όπως λιμάνια, δρόμοι, σιδηρόδρομοι, εργοστάσια παραγωγής ενέργειας κλπ., ιδιαίτερα το Πακιστάν, η Μογγολία, το Τατζικιστάν, το Λάος, η Σρι Λάνκα και η Καμπότζη, λαμβάνουν μόνο δάνεια τα οποία θα πρέπει να αποπληρώσουν αργότερα, και όχι το είδος της οικονομικής βοήθειας που το σχέδιο Μάρσαλ πρόσφερε στη Δυτική Ευρώπη. Ως εκ τούτου, για πολλές χώρες το χρέος τους προς την Κίνα αυξάνεται σημαντικά. Τοπικές ελίτ [στις χώρες αυτές] δέχονται συχνά δάνεια από το Πεκίνο με όρους τους οποίους συμφωνούν να κρατήσουν μυστικούς, και έτσι η επιρροή της Κίνας αυξάνεται. Για παράδειγμα, η Τουρκία υποστήριζε για χρόνια τους Ουιγούρους αυτονομιστές στη Συρία, κάτι που τώρα έχει τερματιστεί. Μερικές μουσουλμανικές χώρες είναι προετοιμασμένες να διακινδυνεύσουν τις εμπορικές τους σχέσεις με την Κίνα εξαιτίας της δημόσιας κριτικής που ασκείται για την φυλάκιση Μουσουλμάνων στην Χίντζιανγκ.

Παρ’ όλα αυτά, υπάρχουν επίσης και προβλήματα. Από τότε που το λιμάνι Hambantota, στη Σρι Λάνκα, πέρασε στα χέρια των Κινέζων δανειστών, μετά από την πτώχευση της περσινής χρονιάς, χώρες όπως η

⁹ Jayati Ghosh, “*Decoupling is a Myth*”.

¹⁰ Στμ. Πορθμός της Μαλάκκα (στα αγγλικά *Straits of Malacca*): στενή θαλάσσια έκταση, μήκους 805 χλμ μεταξύ της χερσονήσου της Μαλαισίας και του νησιού Σουμάτρα της Ινδονησίας. Ονομάστηκε έτσι από το σουλτανάτο της Μαλάκκα που κυριαρχούσε στο αρχιπέλαγο μεταξύ του 1400 και 1511. Ο πορθμός είναι από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα ένα από τα πιο κομβικά σημεία του πλανήτη και η κύρια ακτοπλοϊκή δίοδος ανάμεσα στον Ινδικό και στον Ειρηνικό, συνδέοντας τις οικονομίες της Κίνας, της Νότιας Κορέας και της Ιαπωνίας με την Ινδία και το Πακιστάν. Από τον πορθμό πλέουν ετησίως 94.000 πλοία, μεταφέροντας σχεδόν το ένα τέταρτο των παγκόσμιων αγαθών, συμπεριλαμβανομένου του πετρελαίου.

Μαλαισία, το Πακιστάν, η Μιανμάρ και η Καμπότζη έχουν γίνει επίσης πιο επιφυλακτικές σχετικά με καινούρια πρότζεκτ με κινεζικά δάνεια. Το λιμάνι Hambantota δεν είναι το μοναδικό παράδειγμα κακής οικονομικής επένδυσης: από την άλλη, δεν έχουμε ακόμα δει κάποια λαμπρά παραδείγματα επιτυχημένων επενδύσεων.

Δεν είναι εύκολο να ανακαλύψει κανείς τις συνθήκες εργασίας για σχεδόν 10 εκατομμύρια Κινέζους που δουλεύουν σε εργοστάσια που τα λειτουργούν Κινέζοι στο εξωτερικό. Πάνω από ένα εκατομμύριο Κινέζοι δουλεύουν στην Αφρική, συχνά εντελώς διαχωρισμένοι από τους ντόπιους εργάτες. Αλλά, παρά το γεγονός ότι, για παράδειγμα, η Huawei, πληρώνει διπλάσιους ή τριπλάσιους μισθούς για τους τεχνικούς της στην Αφρική, πολλοί δεν θέλουν να πάνε εκεί. Οι ήδη μεγάλες εργάσιμες μέρες στην Κίνα με πολλές υπερωρίες, είναι ακόμα μεγαλύτερες στο εξωτερικό, μέχρι και 14 ώρες, όπως ανέφερε ένας συνάδελφος για την Huawei στη Σαουδική Αραβία. Επιπλέον, οι αφρικανικές χώρες θεωρούνται πολύ επικίνδυνες. Η κινεζική κυβέρνηση χρησιμοποιεί οτιδήποτε, από ταινίες με μεγάλη εμπορική επιτυχία μέχρι τα κοινωνικά δίκτυα για να δώσει την εντύπωση ότι το ευ ζειν των πολιτών της στο εξωτερικό είναι εγγυημένο με διπλωματικά και στρατιωτικά μέσα. Όμως, κανείς στην Κίνα δεν το πιστεύει πραγματικά αυτό, παρ' όλα αυτά απεικονίζει τις μεγάλες φιλοδοξίες και την επιθετική προσέγγιση.

Νέος Ψυχρός Εμπορικός Πόλεμος;

Η άγρια εμπορική διαμάχη μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας απειλεί να γίνει ένας εμπορικός πόλεμος. Αυτό έχει μια προϊστορία.

Αφότου ο Νίξον, στις αρχές της δεκαετίας του 1970, αποσύνδεσε το δολλάριο από τον χρυσό, δίνοντας έτσι ένα τέλος στην μεταπολεμική συναλλαγματική τάξη, ένας καινούριος αστερισμός σταθεροποιήθηκε στην παγκόσμια συναλλαγματική αρχιτεκτονική τη δεκαετία του 1990: αμερικανικές εταιρείες μετέφεραν τμήματα της παραγωγής τους στην Κίνα, οι ΗΠΑ κατανάλωναν τα προϊόντα από την Κίνα επί πιστώσει και η Κίνα αγόραζε κρατικά ομόλογα των ΗΠΑ με τα έσοδα των εξαγωγών. Ο ιστορικός Niall Ferguson και ο οικονομολόγος Moritz Schularick εισήγαγαν τον όρο "*Chimerica*" ["Κιναμερική"] για να περιγράψουν αυτή την αντιφατική και πολύ στενή σχέση.

Μετά την παγκόσμια κρίση του 2008, οι περιορισμοί στο εμπόριο αυξήθηκαν και η αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου έχει επιβραδυνθεί σημαντικά. Όμως, το εμπορικό ισοζύγιο μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ δεν έχει αλλάξει πολύ, προς το παρόν: εκτός από μια μικρή πτώση το 2015 και μια μεγαλύτερη το 2016, οι εισαγωγές των ΗΠΑ, και ο όγκος των εμπορικών συναλλαγών, έχουν αυξηθεί στον ετήσιο ισολογισμό, από Νοέμβριο σε Νοέμβριο, από το 2008 μέχρι και το 2018. Σε αντίθεση με την συνολική ανάπτυξη του εμπορικού ισοζυγίου της Κίνας, το εμπορικό έλλειμα των ΗΠΑ συνεχίζει να αυξάνεται. Μετά την κρίση του 2008/9, ο εξαγωγικός προσανατολισμός της Κίνας περιορίστηκε υπέρ της μεγάλης άνθισης της αγοράς ακινήτων και των υποδομών και, συγκεκριμένα, το εμπορικό πλεόνασμα μειώθηκε από το 10% του ΑΕΠ, το 2007, σε 2% σήμερα. Μερικά χρόνια πριν, οι εξαγωγές αποτελούσαν το 36% του ΑΕΠ ενώ σήμερα αποτελούν το 18,5%. Το σχέδιο "*Made in China 2025*" θα τινάξει τελικά την *Chimerica* στον αέρα, αν επιβιώσει τον εμπορικό πόλεμο. Ένας λόγος για τις φθίνουσες πωλήσεις της Apple ήταν ο ανταγωνισμός από την Huawei και την Oppo. Τα μοντέλα τους είναι φθηνότερα και συχνά προσφέρουν περισσότερα (κατά τον Heike Buchter της εφημερίδας *Zeit*). Από την σκοπιά των ΗΠΑ, η *Chimerica* στράφηκε εναντίον της. Το εμπορικό έλλειμα εξακολουθεί να μεγαλώνει, οι αμερικανικές εταιρείες μένουν πίσω στην κινεζική αγορά, οι εφοδιαστικές αλυσίδες δουλεύουν όλο και περισσότερο για την Κίνα.

Η κινεζική κυβέρνηση προσπαθεί ακόμα να διατηρήσει το εξωτερικό πλαίσιο. Το 2017, αγοράστηκαν περισσότερα αμερικανικά κρατικά ομόλογα από οποιαδήποτε άλλη φορά μετά την παγκόσμια κρίση (αντισταθμίζοντας έτσι τις σχετικά ισχυρές πωλήσεις του 2016). Η Κίνα διατηρεί αυτή τη στιγμή κρατικά ομόλογα των ΗΠΑ αξίας λίγο κάτω από 1,2 τρις δολάρια.

Εν τω μεταξύ, όμως, το εξωτερικό χρέος των κινεζικών ιδιωτικών εταιρειών, συγκεκριμένα, έχει επίσημα φτάσει το 1,4 τρις δολάρια, ανεπίσημα είναι πάνω από 2 τρις. Το περιθώριο ελιγμών που έχει η Κίνα στενεύει σε κάθε γύρο. Ο Michael Pettis (τον οποίο αναφέραμε παραπάνω) έχει επιχειρηματολογήσει πολύ ένθερμα, στα μέσα Ιουνίου, εναντίον της άποψης ότι η Κίνα ξεπερνά τις ΗΠΑ· το πραγματικό πρόβλημα είναι ότι η πολιτική της παγκοσμιοποίησης "*φτωχοποίησε τον πλησίον σου*" έχει φτάσει σε ένα τέλος, με άλλα λόγια η στρατηγική των εθνών-κρατών με τον προσανατολισμό στις εξαγωγές, ώστε να διατηρούν τους μισθούς στο εσωτερικό χαμηλά και να εξάγουν με εμπορικό πλεόνασμα, δεν μπορεί πλέον να προχωρήσει. Η *Chimerica* πεθαίνει κι από τις δυο πλευρές¹¹.

11 "*U.S. Should Chill Out About High-Tech China Threat, Pettis Says*".

Προς το παρόν, δεν είναι δυνατό να προβλέψουμε πώς θα εξελιχθούν οι εμπορικές συγκρούσεις μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας. Από την μια πλευρά, τόσο οι Κινέζοι όσο και ο Τραμπ μοιάζουν να έχουν τη θέληση να κάνουν παραχωρήσεις για ένα άμεσο τέλος στους τιμωρητικούς δασμούς ή για μια γρήγορη επιτυχία· από την άλλη, οι εντεινόμενες επιθέσεις από τις ΗΠΑ στην Huawei μπορεί να “κολλάνε” ακριβώς εδώ. Εν τω μεταξύ, σχεδόν όλες οι χώρες των Πέντε Ματιών¹² έχουν ενεργοποιήσει μέτρα για να αποτρέψουν τη Huawei να φτιάξει την επόμενη γενιά κινητών, και ανάλογα μέτρα συζητιούνται αυτή τη στιγμή στην Ευρώπη. Η σύλληψη του διευθυντή της Huawei και της κόρης του ιδρυτή της στον Καναδά, η σύλληψη ενός διευθυντή της Huawei στην Πολωνία και η απαγγελία κατηγοριών κατά της Huawei στις ΗΠΑ είναι περαιτέρω κλιμακώσεις που συνέβησαν όλες στη διάρκεια της τρίμηνης ανακωχής στην εμπορική διαμάχη και δεν είναι καθόλου αποδεκτές από την κινεζική κυβέρνηση. Το παράδειγμα της Huawei δείχνει για μια ακόμη φορά ότι διακυβεύονται πολλά περισσότερα από το εμπορικό ισοζύγιο.

Σύγκλιση: “Δύση” και “Ανατολή” συνεχίζουν να συγκλίνουν

Η φαινομενική αντίθεση ανάμεσα στη δημοκρατία και την δικτατορία του ενός κόμματος *συγκαλύπτει τη σύγκλιση και των δύο συστημάτων εκμετάλλευσης*: αυξανόμενα αυταρχικές κυβερνήσεις, συνθήκες ζωής και εκμετάλλευσης κάτω από το επίπεδο της αναπαραγωγής (χαμηλοί ρυθμοί γεννήσεων), επέκταση των ωρών εργασίας με άθλια αμοιβή για τους πολλούς, σχεδόν χωρίς όρια αύξηση στις τιμές στέγασης κλπ., και επιπλέον αύξηση του τομέα των υπηρεσιών, υπεργολαβίες, *outsourcing*, επισφαλειοποίηση και απομόνωση που κάνει δύσκολο για τους εργάτες να αντισταθούν σ’ αυτές τις εξελίξεις μέσα από εργατικές δράσεις. Στην Κίνα, αυτή η διαδικασία εκδηλώνεται με καθυστέρηση, και λαμβάνει χώρα ιδιαίτερα στα παλιά βιομηχανικά κέντρα, αλλά είναι επίσης ορατή και στα παράκτια βιομηχανικά κέντρα.

Ακόμα και στην Κίνα, ο καπιταλισμός δεν είναι πλέον στη φάση στην οποία οι καπιταλιστές πλουτίζουν απασχολώντας παραγωγικά όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους και αναπτύσσοντας τις παραγωγικές δυνάμεις. Η πηγή του κέρδους μετατοπίζεται από τη βιομηχανία στην αγορά ακινήτων, τις συντάξεις και νέες βιομηχανίες που δεν αποκτούν το πλεονέκτημα κερδοφορίας από τον εξορθολογισμό της εργασίας αλλά από την αυτοματοποίηση της διαχείρισης σχετικά απλών δραστηριοτήτων. Οι άρχουσες τάξεις νοιάζονται όλο και περισσότερο για την υπεράσπιση του πλούτου που έχουν ληστέψει και του στάτους τους και δεν μπορούν πλέον να διατηρήσουν την υπόσχεση ενσωμάτωσης και προόδου. Τα εκπαιδευτικά συστήματα, που θεμελιώθηκαν με τον σκοπό της αναπαραγωγής και της δικαιολόγησης της εξουσίας και της ανισότητας, είναι τόσο διογκωμένα που γίνονται τα ίδια μια απειλή και αποθαρρύνουν τους ανθρώπους από το να κάνουν παιδιά. Στην “Ανατολή” και τη “Δύση” οι ρυθμοί γέννησης μειώνονται και οι περιοχές γίνονται όλο και περισσότερο ίδιες.

Παρ’ όλα αυτά, η φαινομενική βεβαιότητα ότι, κάποια στιγμή, οι βιομηχανικές χώρες που κλείνουν το χάσμα [με τη Δύση] (πχ. η Νότια Κορέα και η Ταϊβάν) θα φιλελευθεροποιηθούν πολιτικά δεν είναι σίγουρη για την Κίνα. Η άνοδος της Κίνας τις πρόσφατες δεκαετίες βασίζεται σε μια γιγαντιαία υπερ-εκμετάλλευση της εργασίας και του περιβάλλοντος και η άρχουσα τάξη, όπως και σε πολλές χώρες, όλο και περισσότερο δεν έχει καμιά διάθεση ούτε και μπορεί να εξασφαλίσει τις δημογραφικές και κλιματικές συνθήκες που είναι αναγκαίες για την μακροπρόθεσμη συνέχιση της εξουσίας της κάνοντας και τις απαραίτητες παραχωρήσεις. Ο πληθυσμός της Κίνας γεννάει με γρήγορο ρυθμό.

Παγκόσμια Εργατική Τάξη

Μπροστά στις αυξανόμενες διεθνείς εντάσεις, στις απειλές πολέμου και τις αναδυόμενες κρίσεις, η μόνη ελπίδα είναι για μια *παγκόσμια εργατική τάξη που αναγνωρίζει τον κύριο εχθρό στην ίδια της τη χώρα*. Οι παγκόσμιες εφοδιαστικές αλυσίδες σημαίνουν, σε ένα αφηρημένο επίπεδο, ότι η εργασία δουλεύει *συνεργατικά*. Τι σημαίνει αυτό με συγκεκριμένους όρους; Μέσα από τη μετανάστευση και τη χωρική εγγύτητα, οι εργάτες έρχονται σε ανταλλαγές¹³ αλλά αν οι αποστάσεις είναι τόσο μεγάλες, ώστε μόνο

12 Στμ. Στα αγγλικά *Five Eyes countries*: συμμαχία υπηρεσιών πληροφοριών αποτελούμενη από την Αυστραλία, τον Καναδά, τη Νέα Ζηλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι χώρες αυτές είναι μέλη μιας πολυμερούς Συμφωνίας, της Συμφωνίας UKUSA, μιας συνθήκης για την συνεργασία στην συλλογή και ανάλυση τηλεπικοινωνιακών σημάτων.

13 Στμ. Βλέπουμε εδώ μια περιγραφή που ενισχύει την κομβική μας θέση για τη ουσιαστική λειτουργία της μετανάστευσης ως του σημαντικότερου όρου και συνθήκης διάχυσης του ταξικού ανταγωνισμού και συγκρότησης ενός παγκόσμιου προλεταριάτου σήμερα, στην εποχή του παγκοσμιοποιημένου κεφαλαίου. Είναι αντιφατικά καταναγκασμός αλλά και δυνατότητα στην κίνηση ενός προλεταριάτου για το οποίο οι προϋποθέσεις του μαρξικού προτάγματος: “Εργάτες όλων των εθνών ενωθείτε” ικανοποιούνται. Γιατί στην εποχή της διατύπωσής του, όπως και για το μεγαλύτερο μέρος του 20ου αιώνα, θα πρέπει μάλλον να δούμε ότι το

συγκεκριμένοι άνθρωποι να ταξιδεύουν και ελάχιστοι από αυτούς να μεταναστεύουν για δουλειά, ή μόνο οι καλά εξειδικευμένοι να μπορούν να το κάνουν αυτό, τι γίνεται; Η ανταλλαγή δεν πέφτει από τον ουρανό. Πιστεύω ότι μόνο μέσα από συναντήσεις, αλληλοϋποστήριξη κλπ. μπορούμε να μάθουμε τι μπορεί να σημαίνει η παγκόσμια συνεργασία με συγκεκριμένους όρους.

Σε μια συνάντηση και δείπνο στην Κίνα με Κινέζους και Γερμανούς εργάτες της Amazon, το πιο εντυπωσιακό ήταν ότι δεν υπήρχε τίποτα εντυπωσιακό. Γνωρίζαμε αρκετά καλά και τις δυο ομάδες και είχαμε περιγράψει τις εργασιακές συνθήκες σε αμφότερες τις χώρες στους φίλους μας. Η κουβέντα άρχισε γρήγορα να εστιάζεται στις διαφορές και τις ομοιότητες στους χώρους δουλειάς σε κάθε χώρα· η κανονικοποιημένη συζήτηση για την Amazon βοήθησε τον καθένα να καταλάβει και να γελάσει ταυτόχρονα. Στη συνέχεια, ένας Γερμανός εργάτης είπε ότι ήταν ουσιαστικά σαν να συναντούσε εργάτες από άλλους χώρους δουλειάς στη Γερμανία, την Πολωνία ή τη Γαλλία με τη διαφορά ότι στην Κίνα οι εργάτες είχαν την τάση να μιλήσουν αρκετά γρήγορα για τις λεπτομέρειες των διαφορετικών εργασιακών συνθηκών.

Όταν Γερμανοί και Κινέζοι εργάτες μιλούν μεταξύ τους, αυτό δεν διαφέρει από το να μιλούν μεταξύ τους συνάδελφοι από δυο διαφορετικές εταιρείες στη Γερμανία. Αυτό που το κάνει δύσκολο είναι η απόσταση, το εμπόδιο της γλώσσας και η διαφορά εισοδήματος ανάμεσα στις “ημι-αναπτυσσόμενες” και τις εκβιομηχανισμένες χώρες. Η αντίδραση μερικών Πολωνών εργατών της Amazon, όταν τους μίλησα για τους συναδέλφους τους στην Κίνα, δεν είχε να κάνει με κάποια νεφελώδη πολιτισμική απόσταση. Απλά ήθελαν να ξέρουν ακριβώς ποιες ήταν οι συνθήκες και οι μισθοί ώστε να μπορέσουν να συγκρίνουν με τους δικούς τους συνθήκες και αυτές σε άλλες χώρες. Άλλωστε, πολλοί από αυτούς είχαν ήδη δουλέψει στο εξωτερικό οπότε η Κίνα στα μάτια τους ήταν απλά άλλη μια ξένη χώρα.

Λίγες προσπάθειες οικοδόμησης ανταλλαγών και αλληλεγγύης σε μακρινές αποστάσεις οδηγούν σε ιστορίες επιτυχίας. Αλλά δεν υπάρχει κανένας άλλος τρόπος να μάθουμε, και να βιώσουμε, πώς μπορούν να γίνουν ανταλλαγές και πώς μπορεί να διαμορφωθούν, τελικά, συνδέσεις και αλληλεγγύη μεταξύ διαφορετικών περιοχών του κόσμου.

προλεταριάτο μπορούσε, από την ίδια τη δυναμική της αντίθεσης κεφάλαιο-εργασία, να είναι ουσιαστικά μόνο “δι-εθνικό”, οργανωμένο γύρω από έναν εθνοκεντρικό πυρήνα: με το κεφάλαιο να διαγράφει παγκόσμιες τροχιές αλλά να συσσωρεύεται και να ρυθμίζεται κυρίως μέσα σε εθνικές ζώνες αυτό που παράχθηκε ήταν βασικά εθνικές εργατικές τάξεις και όχι ένα παγκόσμιο προλεταριάτο (εθνικές εργατικές τάξεις που προσπαθούν ακόμα σήμερα, στην περίοδο μιας βαθιάς κρίσης, να επιβιώσουν ως τέτοιες). Ακόμα και τα μεταναστευτικά κύματα στις αρχές του 20ου αιώνα (κυρίως προς τις ΗΠΑ) παρήγαγαν περισσότερο ένα προλεταριάτο με τη θέληση μακροπρόθεσμα της ενσωμάτωσης στον καινούριο εθνικό κορμό παρά με τη συνείδηση της οικουμενικότητάς του (παρ’ όλο που τα κύματα αυτά συνέβαλαν επίσης στην αποφασιστική διάχυση της προλεταριακής συνείδησης, ακριβώς επειδή η μετανάστευση είναι πάντα μια κίνηση διάχυσης του ταξικού ανταγωνισμού, και στη ριζοσπαστικοποίηση και τη δημιουργία ενός μαχητικού εργατικού κινήματος). Αυτός είναι ο λόγος που σήμερα θα πρέπει επιτακτικά να βάζουμε το πρόταγμα της υπέρβασης του δι-εθνισμού στην κατεύθυνση της οικουμενικής προλεταριακής συνθήκης. Οι άρχουσες τάξεις ξέρουν πολύ καλά ότι η μετανάστευση λειτουργεί καταλυτικά σε μια τέτοια διαδικασία γι’ αυτό και εντείνουν την παρανομοποίηση και το φιλτράρισμα της μέσα από την αυξανόμενα στρατιωτικοποιημένη και αυταρχική διαχείρισή της.